

Position Paper: Sterke regio's voor een veerkrachtig Nederland

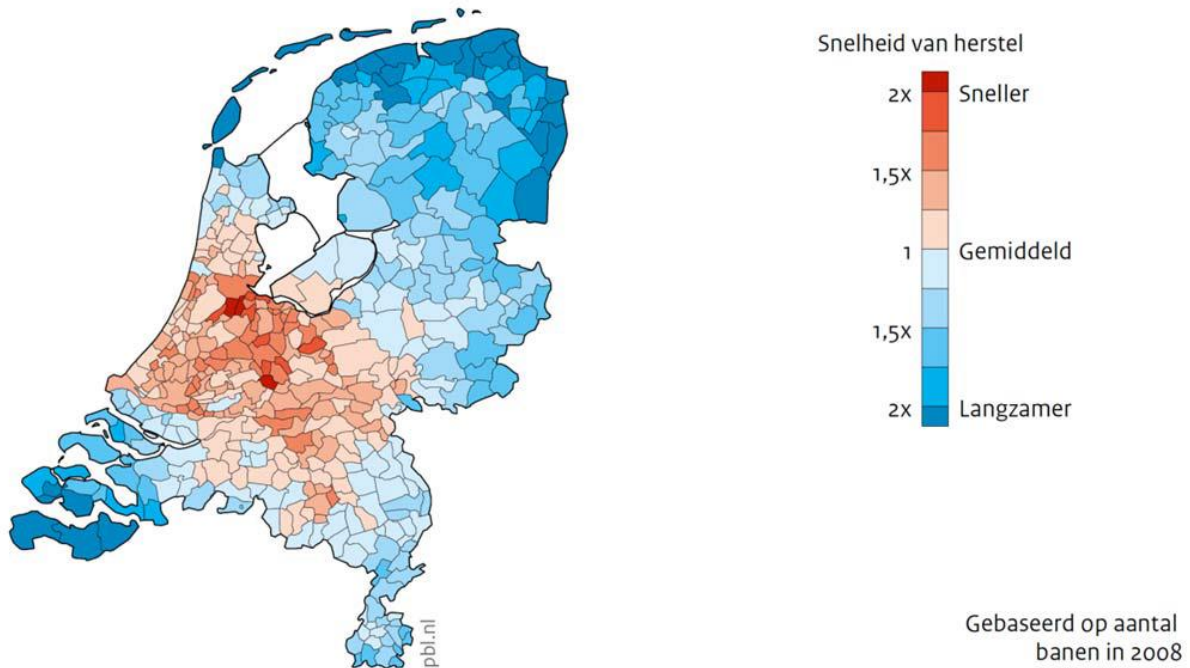
Nederland maakt een transitie door naar een nieuwe economie. Een economie waarin technologische innovaties elkaar steeds sneller opvolgen en steeds sneller een grote impact hebben. Nederland heeft een sterke uitgangspositie, maar het is wel nodig om de kansen te creëren dan wel te pakken.

Nederlandse stedelijke regio's benutten nog niet maximaal de aanwezige economische potentie (OESO/ WRR). Met die constatering is het Rijk gestart met de Agenda Stad. Dit position paper is een bijdrage van gemeenten aan deze agenda. Hiermee werken gemeenten aan het ondersteunen van innovatie, het wegnemen van belemmeringen van groei en daarmee een versterking van de werkgelegenheid. Dat is belangrijk omdat steden, en stedelijke regio's de ankerpunten zijn van de mondiale economie: als knooppunten van economische, sociale, culturele en bestuurlijke interactie en van daaruit zo verdienvermogen of hogere productiviteit realiseren/waarde toevoegen. En de economische kracht van steden wordt groter naarmate de dichtheid en de (mogelijkheden tot) interacties groter zijn. Krachtige steden en stedelijke regio's zijn noodzakelijk om deze transformaties aan te kunnen: krachtig op economisch gebied en krachtig op sociaal-maatschappelijk gebied.

In Nederland Stedenland is er een dicht polycentrisch stedelijk weefsel met een innige relatie tussen steden onderling (Randstad/ Brabantse Stedenrij) en tussen de stad en de regio (Groningen/ Leeuwarden). Steden worden gevoed en krijgen energie van de regio, ook biedt die regio ruimte voor rust en ontspanning (Alterra).

Gezien de relatief beperkte schaal van steden in Nederland zijn slimme verbindingen cruciaal. Geen enkele gemeente kan het alleen, het gaat om verbinding met elkaar, groot en klein, en met de private partners. Het dichte weefsel van de steden kan de economische ontwikkeling positief beïnvloeden als de onderlinge verbindingen goed zijn. In plaats van onderlinge concurrentie moeten gemeenten de samenwerking opzoeken en daarbij zoeken naar complementariteit. Waar kunnen de steden elkaar aanvullen? Hoe kunnen we als het ware gezamenlijk een groter, betere stad worden? En daarmee de economische veerkracht van Nederland vergroten. In de figuur van het PBL over de economische veerkracht blijkt hoe groot de noodzaak is tot het beter benutten van de economische potentie en het beter verbinden.

Veerkracht van Nederlandse Gemeenten

Bron: CBS SSB, 2012; Significance, 2009; LISA, 2012; bewerking PBL

De Agenda

Voor gemeenten om nog beter een bijdrage te leveren aan de economische veerkracht van Nederland is het nodig om knelpunten voor groei op te ruimen en ruimte te geven voor innovatie. Dat heeft een geografische en een generieke component.

Geografisch: Innovatie en groei versterken daar waar de kansen zich voordoen, in koploper regio's. De lessen die daar geleerd worden kunnen elders worden benut.

Generiek: Belemmerende wet en regelgeving oplossen daar waar nodig, investeringsruimte organiseren om verdere ontwikkelingen te stimuleren.

Geografisch:

Het versterken van stedelijke regio's zal in de praktijk moeten gebeuren. In de stedelijke regio's worden de thema's lokaal verbonden, bij elkaar, daar zijn de verbindingen te maken en kan innovatie ontstaan. Daar is experimenteer ruimte voor nodig. In hierop gerichte constructies werken gemeenten, Rijk, bedrijfsleven en kennisinstellingen samen aan het realiseren van het economisch potentieel van Nederland. Nieuwe verbindingen, nieuwe governance- arrangementen, nieuwe regionale en bovenregionale allianties worden ontwikkeld, uitgetoetst en geëvalueerd.

Generiek: De inhoudelijke opgaven

1. Regionaal economische sturing

Geschiedenis, identiteit en locatie bepalen grotendeels de economische ontwikkeling van steden en regio's. Regio's moeten dicht blijven bij het DNA van hun regio's. Op regionaal niveau moet er meer sturing mogelijk zijn op economisch beleid. We kunnen de economie echt versterken als steden en regio's in staat worden gesteld om te investeren in lokale en regionale kansen. Door bestaande overheidsbudgetten voor het stimuleren van innovatie en groei (gedeeltelijk) te kantelen naar de regio kunnen de kansen die daar liggen worden aangeboord en verzilverd. Niet alleen voor het aanjagen van samenwerking en innovatie en voor fysieke en digitale bereikbaarheid moeten middelen beschikbaar komen. Knelpunten zitten ook bij de toegang tot kapitaal. Dat geldt in het bijzonder voor het MKB en innoverende kleine bedrijven. Een slimme schakel tussen grote investeerders en de regio is nodig voor het mobiliseren van de innovatiekracht die vaak op lokaal niveau te vinden is.

Vanuit Europa is die beweging al ingezet. Het Europese initiatief voor innovatiestrategieën is in de vier landsdelen opgepakt. Zij hebben in het kader van de Europese programmaperiode 2014-2020 hier een start mee gemaakt met het opstellen van zgn. Innovatiestrategieën voor slimme specialisatie (S3). Deze strategieën zijn in nauw partnerschap met regionale partners uit de kenniswereld en het bedrijfsleven opgesteld en geven een visie hoe per landsdeel innovatie bevorderd wordt. De strategieën zijn gebaseerd op de inzet van geld uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), maar daarbinnen wordt een koppeling gemaakt met andere EU-fondsen (bijv. Horizon2020) en nationale en regionale programma's. Vanzelfsprekend moeten daarbij de kennissteden en hun universiteiten bij betrokken worden

Kennis speelt een belangrijke rol bij economische ontwikkeling. Nederland heeft veel goede universiteiten en neemt daardoor een stevige positie in. Onderzoek wijst uit dat fundamenteel onderzoek van groot belang is voor innovatie (Mazucatto). Kwalitatief hoogwaardig onderzoek en onderwijs alleen is niet voldoende om te komen tot vernieuwing; daarvoor is toepasbaarheid en ondernemerschap nodig. Dat wordt gefaciliteerd in triple helix verbanden en campussen.

- Deels kantelen bestaande overheidsbudgetten (topsectoren beleid) naar regionale economische sturing

2. Investerings in Bereikbaarheid; fysiek en digitaal

Transactiekosten zijn een barrière voor economische groei, daarnaast speelt in Nederland de relatief kleine schaal van steden, waardoor agglomeratievoordelen niet vanzelfsprekend zijn. Een betere bereikbaarheid, zowel digitaal als fysiek is onontbeerlijk voor het vergroten van de agglomeratievoordelen en verkleinen van de transactiekosten. De afgelopen decennia heeft het Rijk vooral geïnvesteerd in verbetering van de bereikbaarheid van de corridors tussen de steden. Files staan niet alleen op de rijkswegen, maar ook steeds meer in de steden. Bij de deur-tot-deur-verplaatsingen kost het gedeelte van de verplaatsing op de lokale / regionale wegen vaak relatief veel meer tijd dan de verplaatsing op de rijkswegennet.

Er zal de komende jaren fors geïnvesteerd moeten worden in de verbetering van de bereikbaarheid van lokale en regionale wegen én in alternatieve vervoermodaliteiten om de bereikbaarheid van de economische motoren van ons land te verbeteren. Denk hierbij aan transferia / P&R / P&B aan randen van steden / stedelijke gebieden met hoogwaardige openbaar vervoervoorzieningen (bus/tram/metro) en fietsinfrastructuur naar de centra van steden, de zogenaamde ‘first and last mile’. De ambities van het Rijk in het kader van de Agenda Stad zijn voor het beleidsterrein verkeer en vervoer niet in overeenstemming met de bestuurlijke en financiële verhoudingen die het Kabinet onlangs heeft gecreëerd.

De economische waarde kan niet onderschat worden van de beschikbaarheid van de hoogwaardige ICT- en datanetwerken. Toegang tot snelle breedbandverbindingen is een vestigingsvoorwaarde en internationale concurrentiefactor. Zeker in deze tijd waarin steeds meer bedrijven, maar zeker ook burgers in toenemende mate afhankelijk worden van informatietechnologie om beter te ondernemen (b.v. smart industry, Internet of Things, digitale dienstontwikkeling) of beter te leven (b.v. zorginnovaties, leren op afstand, etc.). Daarvoor kan gedacht worden aan een Nationale investeringsstrategie digitale infrastructuur (verdere uitrol glasvezel) en digitale diensten.

Versterken van de digitale en fysieke bereikbaarheid versterkt de agglomeratiekracht van de stedelijke regio's en het collectief.

➤ Investeren in snellere verbindingen, met name in de ‘first and last mile’➤ Investeren in hoogwaardige ICT en datanetwerken

3. Investeren in stedelijke leefbaarheid

Leefbaarheid in steden is op meerdere niveaus van groot belang. De internationale concurrentiestrijd om hoogwaardige kenniswerkers vergt een hoge quality of life in steden met goede culturele voorzieningen (werken volgt wonen). Dat vergt structureel investeren in leefbaarheid en onderhoud van de fysieke woon-, leef- en werkomgeving. Het vinden van deze investeringen is uitdagend gezien de hogere kosten door inbreiding in plaats van uitbreiding, kleinschaliger ontwikkelen en bouwen, negatieve grondexploitatie, gevolgen crises in de economie en op de woningmarkt en het wegvallen van ISV en andere subsidies. Andere partijen investeren alleen waar zij verdienpotentieel zien. Gemeenten moeten investeren op andere plekken, juist daar waar kwetsbare groepen wonen. Het vroegtijdig signaleren en investeren is financieel en maatschappelijk voordeliger dan achteraf ruimtelijke uitsortering en verminderde leefbaarheid tegen te gaan.

Gemeenten zetten zich in om nieuwe en creatieve oplossingen te vinden, bijvoorbeeld door tijdelijke bestemmingen of te herbestemmen, door het inspelen op de omgevingswet en door intensiever samen te werken met andere partijen. Toch blijft het vinden van voldoende investeringsruimte een grote uitdaging. De traditionele instituten: pensioenfondsen, verzekeraars, banken, zouden een nog grotere bijdrage kunnen leveren aan de woningmarkt en de investeringen in het fysieke domein weer op gang te helpen. Zij lijken zich te verschuilen achter strengere regels en onmogelijkheden. Hulp van onder meer het ministerie van Financiën is daar wenselijk. Verder is een hernieuwing van het instrumentarium nodig, bijvoorbeeld via herijking van middelen en regionaal maatwerk. Ook valt te denken aan gebiedsarrangementen, regionale fondsen, support op gelegheidsallianties. Het

overheidsbeleid wordt steeds horizontaler geformuleerd , maar de financiering is nog traditioneel verticaal.

- Hernieuwen van het investeringsinstrumentarium voor leefbaarheid

4. Grensoverschrijdende Samenwerking

Grensoverschrijdende Samenwerking levert nog steeds knelpunten op die voorkomen dat het economisch potentieel benut wordt. Dit gaat niet alleen over steden aan de grens, maar betreft ook kenniswerkers en internationale studenten. Het gaat dan bijvoorbeeld om wet en regelgeving rondom werken en belastingen, onderwijs en mobiliteit. Gemeenten brengen deze knelpunten concreet in beeld. Waar nodig wordt het Rijk en Europa gevraagd knelpunten op te ruimen. Daarnaast is er experimenteerterruimte nodig waar mogelijke oplossingen getest kunnen worden en met elkaar gedeeld. Het betreft meerdere experimenteerterruimten in de diverse euregio's om verschillende aspecten van de arbeidsmarkt te onderzoeken en te testen en dan met elkaar delen. Gemeenten komen hiervoor met voorstellen in een position paper.

- Opruimen knelpunten grensoverschrijdende samenwerking
- Bieden van experimenteerterruimte om mogelijke oplossingen uit te proberen

5. Meerschalligheid

Meerschalligheid is geen optie maar een maatschappelijke en bestuurlijke realiteit. De ideale schaal voor gemeenten bestaat niet. Samenwerkingsverbanden moeten vanuit de inhoud vorm krijgen, verplichte samenwerking is niet effectief. In de dynamische netwerkmaatschappij van nu met steeds meer tijdelijke verbanden, zijn de behoeften, problemen, opgaven, ambities, bewegingen van mensen, bedrijven en instellingen even dynamisch en 'meerschallig' als de sociale structuren waarin zij zich begeven. Oplossingen en antwoorden kunnen dan ook vooral in dynamische meerschalligheid worden gevonden.

Elk vraagstuk kent een eigen optimale schaal voor de oplossing en aanpak: de wijk, de stad of de regio. De schaal van de steden/gemeenten in stedelijke regio's vallen vaker niet dan wel (precies) samen met de schaal van de vraagstukken die aan de orde zijn.

De vraagstukken die spelen op de ene schaal staan niet los van de vraagstukken die spelen op de andere schaal: aanpak van schooluitval en werkloosheid in de wijk, onderwijs- en woonbeleid voor de stad en de economische ontwikkeling van de regio staan niet los van elkaar.

Regionale vraagstukken kennen in stedelijke regio's ook verschillende schalen, of zijn net anders georiënteerd: de arbeidsmarkt kan heel regionaal (of zelfs lokaal) zijn en de economische regio internationaal.

Alle vraagstukken kennen verschillende spelers, die vaak ook nog per schaal verschillen. Stedelijke regio's hebben kortom te maken met dynamische meerschalligheid en multi-level governance netwerken.

- Biedt gemeenten ruimte om meerschalligheid vorm te geven

6. Integrale benadering van de steden in de EU

De opgave is om tot een meer integrale benadering te komen van EU-beleid en –regelgeving dat in steden en stedelijke gebieden neerslaat en om steden en de lokale en regionale overheden nauwer te betrekken bij de voorbereiding van dat beleid, alsmede om aanbevelingen te doen met betrekking tot welke elementen in de Europese fondsenprogramma's de ontwikkeling van steden kan worden ondersteund.

In de huidige samenleving zorgen lokale initiatieven ervoor dat er per stad of stedelijk gebied steeds meer maatwerk wordt geleverd. Hierdoor ontstaat Europa-breed een verscheidenheid aan aanpakken voor het oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Europees beleid en regelgeving dienen rekening te houden met de nieuwe verhoudingen op lokaal niveau en de diversiteit aan aanpakken voor maatschappelijke uitdagingen die hiermee gepaard gaan.

Gemeenten hebben hiervoor in het Comité van de Regio's een advies geschreven aan de Europese instellingen. Gemeenten vragen partnerschap van het Rijk om in Europa samen steun te zoeken voor een integrale Europese Stedelijke agenda.

➤ Organiseer steun in de Europese Unie voor een integrale EU benadering in lijn met het advies Verkerk

Vervolg

In de dagelijkse praktijk van de stedelijke regio's wordt deze agenda vormgegeven. Het oplossen van knelpunten van groei en het geven van ruimte aan innovatie vraagt partnerschap van overheden, ondernemers, kennisinstellingen en andere partijen. Alleen in gezamenlijkheid kunnen we in Nederland erin slagen om de slagkracht van de stedelijke regio's te vergroten. De VNG zal in haar contacten met het Rijk in nauwe afstemming en gevoed door de betrokken netwerken werken aan de realisatie van deze agenda.